

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu
in velja posebej prejemana na
v a v leto 3 K. v a v

Leto V.

V Ljubljani, 24. julija 1909.

Št. 7.

Uredništvo »Slovenske Go-
spodinje« je v Ljubljani, Mestni
a v a trg šte. 17 a v a

Minka Govékarjeva:

Turška žena.

V času, ko vpira ves svet oči v bajè pomlajeno turško državo, bo gotovo zanimalo tudi slovensko ženstvo, kako živi danes turška žena. Znano je, da so za izpremembo prejšnjega tiranskega vladnega zistema na Turškem delovale tudi nekatere Turkinje; pisale so članke, prirejale dobrodelne predstave, ustanovljale društva in agitirale za večjo svobodo. To je dokaz, da žive tudi naobražene »hanume« (žene). Toda te izobraženke so v veliki manjšini in so še prave izjeme. Pa tudi Mladoturki niso prinesli turški ženi večje prostosti in omike.

Z izpremembo vlade se ženske razmere v Carigradu in med mohamedanci vobče niso niti najmanje predrugačile. Hanume so tudi še nadalje obsojene na samevanje in brezdelje v svojih hišah in kočah, ki imajo gosto zamrežene in še zastrte pendžere (okna). Tudi poslej ne bodo uživale turške žene večjega spoštovanja kot so ga doslej. Tujec sme vprašati Turka po otrocih, po živinji, sme se zanimati za vse njegove razmere, samo žene njegove ne sme omeniti, ako ga noče spraviti v slabo voljo. Tako ceni Turek svojo »boljšo polovico«. Povsod se bore napredni krógi za enakopravnost moštva in ženstva, Turkinje pa niti ne smejo svobodno občevati z moškimi in za njihovo izobrazbo se nihče ne briga. Čitati in pisati zna prav malokatera Turkinja. Samo nekaj molitev iz korana jo nauče na pamet. Sicer pa sme itak samo enkrat v letu v džamijo t. j. v turško cerkev, med letom sme priti kvečjemu na dvorišče cerkve.

Kako se turško dekle omoži? Ženin je pred zakonom sploh ne vidi, ne pozna, zakaj občevanje mladeničev z mladenkami je nemogoče, prepovedano. Tako se ženijo mladi Turki le na slepo srečo; Turek snubi dekle, o katerem je slišal, da je čedna in bogata, o resnici pa se more prepričati šele po turški poroki. Zato pa se večkrat pripeti, da mladi Turek svojo pravkar poročeno ženo že po prvi noči pošlje staršem nazaj na dom, ker revež je videl šele po poroki, da je njegova žena grda, bolna, morda celo be-

bastal! Velika in izredna sreča je, ako se je turški deček zaljubil že v mladoletno deklico, katero je mogel videti iz oči v oči. Ako tak mladenič vzame svojo otroško ljubezen za ženo, je zakon srečen, sicer pa veže turška zakonca le imetje, navada in potomstvo brez srčnih čustev.

Po ulici hodi Turkinja docela zakrita. Oblečena je v dimije (široke, gosto nagubane hlače), preko njih obleče še do gležnjev segajoč plašč iz tankega križastega ali črtastega blaga, ki zakriva tudi hrbet, prsi in glavo. Obraz pa je na ulici še posebej zastrt z gosto, skoraj črno ali sivo tančico, slično krinki. Nekatere naprednejše Turkinje pa nosijo preko obraza le gost pajčolan, tako da je možno vsaj nekoliko razločiti poteze obraza. Deklice, ki še niso dosegle spolske zrelosti, smejo hoditi okrog v dimijah in odkrite. Glavo pa imajo zavito v svitle velike robce, slične našim pisanim namiznim prtom. Dva roba teh robcev tišče vedno pod vratom z roko skupaj, namesto da bi ju pripele ali zavezale. Tako imajo prosto le eno roko. — Obute so Turkinje v debele nogavice, dalje v usnjate brezpetnike, in kadar gredo na cesto, oblečejo vrhu tega še kake čevlje, opanke ali copate. Nekatere pa nosijo samo nogavice in šolne. Na rokah nosijo zunaj vedno rokavice, tako da ne vidiš na Turkinji niti pičice gole kože. Kakor strahovi hodijo po ulicah, brez gracije in šika. Tako zapoveduje koran, in prav zato se teh neumnih običajev ne bo mogoče tako hitro otresti.

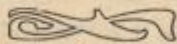
Na ulici ni videti Turkinj nikdar iti z moškimi; tudi same med seboj govore zunaj le malo in tiho. Sploh Turek nima rad, da bi mu hodila žena dosti po ulicah. Pač pa si sme on dovoliti prav vse. Zabavati se sme s kristjankami in jih ljubiti, kolikor mu drago, njemu tega ne prepoveduje koran. Vse pravice so na njegovi strani.

Človek bi pričakoval, da se pod novo »napredno« turško vlado te neznosne razmere kaj izpremene. Toda kakor je videti in čitati, ostane tudi vbodoče vse pri starem. Turkinje boljših slojev v novejšem času mnogo trpe pod tem krutim jarmom. Tudi one si žele svobodnejšega življenja. Toda vse bo lažje doseči kot to. Žensko vprašanje na Turškem se bo jako težko rešilo,

Zahtevajte Zvezdno cikorijo!

kajti ničesar se moški bolj ne boje kakor naobražene, svobodne žene. Zato je bodočnost muslimanskih žen jako negotova in bo pač trajalo še dolgo, preden doseže Turkinja vsaj toliko svobode, kot so jo imele ženske kulturnih narodov že pred več sto leti. Svoboda je povsod plod visoke omike; brez izobrazbe in prosvete ne doseže svobode noben stan, noben narod. Ker pa Turki ne ljubijo šol in nočejo izobraženih žen, zato morajo ostati Turkinje brez izomike, brez prosvete. Turkinja živi čisto živalsko: je, pije, spi, rodi otroke, hodi od hiše do hiše na obisk, kjer zve le najvsakdajnejše čenče. Ni ji znano, kaj se godi po svetu, ne zanima je kultura, ne pozna ne književnosti, ne umetnosti. Kakor so okna njene hiše zaprta, zastrta in pokrita, tako je tudi njena duša vedno v temi. Kakoršno pa je turško ženstvo, prav tak je turški narod: zaostal, brez napredovanja, ubog na duhu in srcu.

Najžalostnejše je, da starokopitnosti turške ženske vzgoje ne more odpraviti niti srednjeevropska kultura. Celo v Bosni in Hercegovini se ne godi bolje mohamedankam, dasi so malone vse Slovanke in govore le srbskohrvatski jezik. V Sarajevem in v Mostaru sem videla pretekli mesec mnogo pristno turških hiš, in vse tamošnje mohamedanke se oblačijo, vedejo in žive prav tako, kakor v Turčiji. Mesto da bi se mohamedanci prilagodili času in napredovali po vzgledu Srbov in Hrvatov, beže v hribe in žive ondi sami zase. Boje se kulture, sovražijo civilizacijo! Obdajajo se z visokimi zidovi ter so srečni v svoji duševni temi. Uboge mohamedanke!

Milan Pugalj:

Gospod Alkohol.

Gospodično Terezijo Piškovec, časti in spoštovanja vredno devico in posestnico v Smrekovju, je obšla ravno na praznik svetih Treh kraljev velika žalost. Ne da bi se počutila samo samotno na svetu — to se ji je itak pripetilo pogostokrat in je bila tesnobe te vrste hudo vajena, — ampak taka zavest jo je navdala, da je njeno življenje vse prazno, ničevno, izgubljeno in pokončano.

Jasno zimsko popoldne je sijalo zunaj, sneg je ležal širom naokrog, od ledenih curkov, ki so viseli krajši in daljši od streh, je kapljala in se svetlikala ledena voda; po cesti, ki se je vila okrog starinske in gradiču podobne hiše, so drčale od časa do časa sani, vedno glasnejše zvončkanje se je bližalo, ojačevalo in zopet oddaljevalo.

Gospodična Terezija je sedela nasproti oknu, ki se je videlo skozenj baš na zeleno smrečevje in na šumo borov, stoječih svežih in zelenih tam sredi ledu

in snega in zime in kljubujočih mrazu in burji in me-težu. Da bi bilo s človekom tako, kakor z borom v hosti ali s smreko v hribu! Da bi se ne staral tako vidno, da bi ne vtiskal vanj časa zob tako odločno in značilno nepotrebni brazd, da bi mu ne belil las, ne sušil in opustoševal telesa, oh, da bi ostal človek vse do smrti lep in prijeten in tak, kakoršen je bil v mladosti!

Posestnico Piškovčevo je torej obvladala velika žalost, in da bi se nekako izkopala iz nje, ali da bi vsaj olajšala njeno breme, je poklicala staro deklo Nežo in ji naročila polič rumenega vina iz tistega sodčka, ki se ga že osem let ni doteknila človeška roka...

Gospodična Terezija je izpila najprej pol kozarca. Sama je bila pri tem v sobi, držala se je z levico za suho glavo in z desnico se je dotikala na mizi do polovice izpraznjene čaše. Prva pomoč je bila slaba. V prsih je sicer čutila, da se je nekaj razgrela, nekaj je požuborelo gorindol, misli v glavi pa so ostale iste, kakor prej. Zato je izpila še drugo polovico vina, se naslonila nazaj in čakala.

No, zdaj je čutila odločno, da žalost ponehuje in se gubi. Kar tako se je nekako vse razkrojilo kakor tema, ko prihaja polagoma vanjo daljna svetloba in jo rdeči, na vse strani izpodriva in uničuje.

Še pol kozarca je izpila, odložila čašo, legla podolgem po prostrani starinski zofi, pokrižala roke pod glavo in strmela z napol odprtimi očmi kvišku.

Zdaj se ji je zdelo, kakor bi imela v glavi nekakšno prijetno meglo, ki bi jo samo blažila, prijazno mamila in uspavala. Vse krog nje se je nekoliko predrugačilo, postalo vabljujejše, zaupnejše in priljudnejše. Tiste blede rože, ki so bile naslikane po stropu, so nenadoma oživele, rdeče so cvele, sočno rdeče, tudi dehtele so hudo ukusno in celo majale so se prav rahlo, kakor bi dihal preko sobe sladki veter daljnih poletnih obmorskih večerov.

Zunaj po hodniku so se začuli zelo elastični koraki, nekdo je potrkal na vrata, gospodična Terezija se je odzvala in nemudoma vstala in hipoma je bila vsa rdeča — ne samo po obrazu, ampak kar po vsem životu — od same velike zadrege. Zakaj pred njo je stal mlad, odličen in velezabaven gospod v najlepših letih, sicer nekoliko motnega pogleda, in človek bi skoraj dejal, da nekoliko vinjen, ali to vse skupaj je v današnjih časih tako vsakdanje in navadno, da sploh več ne pride v poštev.

Predstavil se je in ponudil okroglo, lepo debelkasto roko, zagugal se nekoliko z desne na levo in se naglo ujel in zadovoljil s prijetnim ravnotežjem, klak je vrgel kvišku in ga zopet ujel kakor žongler, nasmehljaj se in povedal drugič svoje ime:

»Jaz sem gospod Alkohol, povsod znan in spoštovan!« —

»Me veseli, oh, kako nepopisno me to veseli!« — je hitela žvrgoleti gospodična Terezija, od strani

se je nagloma ogledala v stenskem zrcalu in videla, kako ji vse dobro pristoja — obleka in geste. »Izvolite sestiti!« —

Gospod Alkohol je napravil zelo podomače. Gospodično Terezijo je prijel za desno roko, jo peljal do najbližjega stola, sedel nanj najprej sam in posadil njo takoj zatem v svoje naročje. Njegov klak je ostal še pri vratih na tleh, telovnik se je odpel, kravata je visela, mesto spredaj pod ovratnikom, čisto na strani, z rokami je samo otresnil, pa sta odleteli manšeti vsaka v en konec sobe.

»Tako!« — je izpregovoril in jezik se mu je prijetno zapletal — »zdaj smo pa komot!« —

Gospodični Tereziji je gospodova neženiranost in priprostost zelo ugajala in imponirala tako globoko, da se je je poslužila tudi sama. Malo se je nasmehnila, pa je razklenila roke, objela ljubeznivega gosta krog vrata, se pritisnila tesno k njemu in ga poljubila s pravo in pristno ljubezensko vnemo na lice in na usta.

»Kar dalje, prosim, kar naprej!« — jo je vzpodbujal dobrodušni gospod in se je nalahko gugal naprej in nazaj. »Pa brez pardona!« —

»Oh!« — je spravila počasi iz sebe gospodična Terezija — »ne zameri mi, lepi gospod, omožila bi se rada!« —

»Tisto pa takoj lahko napraviva!« — ji je odgovoril uslužni možakar. »Samo za tak zakon, da bi bil vedno pri tebi, nimam časa, in bi tudi pri tebi, ljuba moja, komaj šlo. Tuintam se pa že lahko s teboj pokratkočasim, samo vina vselej prej nekoliko pokusi, ker so meni najbolj povolji vesele ženske!« —

»Kako ne!« — je odgovorila nenadno srečna gospodična Terezija — »kako ti ne bi storila tega zavoljo!? Ampak — kdaj bo pa poroka?«

»Kar tukaj pri mizi, o kar tukaj!« — —

Stara dekla Neža je potrkala na vrata, in ker se ni nihče oglasil, je radovedna in skrbna vstopila, se približala v srečnih sanjah se smehljajoči gospodarici in jo pošegetala polahko po koščeni roki.

»Večerja je kuhana!« — je naznanila. »Ali jo naj prinesem?« —

Gospodična Terezija je pogledala, globoko vzdihnila, si pomela oči, se počasi dvignila in se še vedno smehljala v spominu na prijetne in razkošne sanje.

Cipresni listi z groba Etelke.

Zložil A. Petöfy; poslovenil Al. Benkovič.

5. Ko k meni ni te . . .

Ko k meni ni te, ko budim,
pa pridi, kadar sniva
moj duh, o mrtva ljubica,
da se pogovoriva.

Z besedami povedala
doslej sva si kaj malo,
med nama le s pogledi vse
se je izraževalo.

Kadar sem koli k vam prišel,
pustila si nas same,
a vendarle skrivaj večkrat
ozrla si se na me.

Če sem ugledal te kedaj
v napol odprtih vratih,
že mislil sem, da svoj pogled
imam v nebesih zlatih.

Ko sem odšel, skoz okence
si gledala za mano,
misleč, da jaz ne vidim te:
a bilo mi je znano.

A bil sem tudi pričujoč,
ko so te — pokopali!
Pekël je zame jama zdaj,
kamor so te dejali.

In čutil sem, kot v srci bi
podirale se skale —
o, le prstene kepe so
na krsto dol padale.

O angelj mili, tam ležiš —
usmili se me, pridi!
Da te roke objamejo,
oko te zopet vidi!

Če le tvoj duh se more me,
predraga, dotakniti,
naj bo v nebesa, ali v grob,
za tabo hočem iti.

6. Kaj bi vse za te . . .

Kaj bi vse za te bil storil,
plavolasa deva ti!
A dokazati ljubezen,
žal! mi bilo dano ni.

Vse, kar je ljubezni moji
pripuščeno, je le to,
da smem v krsto položiti
tvojo glavico mlado.

7. Z neba najdaljnih visočin . . .

Z neba najdaljnih visočin
glej! žar svital in čist miglja;
še zvezde svit ni lep tako,
kot on sijajno lesketa.

In v srcu nekaj mi veli:
To tvoja Etelka je, glej!
Tam čaka te, zapusti svet
in dvigni se v višave k njej!

Rad dvignil bi se v visokost,
a pot zamé zaprta je:
saj lestva, ki tja gor drži,
oh! vera v meni strta je.

8. Povej, te motim-li . . .

Povej, te motim li v pokoji,
ti zakopani moj zaklad,
ko sém prihajam tolikrat,
v žalobi neizmerni svoji
na mestu tem te obiskat?

Saj tih in miren biti hočem;
približam grobu se boječ,
in križ poljubim koprneč,
prebritke zraven solze jočem —
domov potem hitim ječeč.

9. Jaz sem . . .

Jaz sem, ti sreča moja ovenela;
potrtr priromal sém na grob sem tvoj.
Povprašal bi te rad, kaj v groba tmíni
mirnó ležeč si sanjala nocoj.

O, jaz imel sem grozovite sanje:
Za zemljo solnce se drevilo je,
in zemlje oblo se obupajoče
med zvezd nebrojni roj rešilo je.

A solnce tudi zdaj je ni pustilo . . .
v neskončnost se podilo je za njo;
in glej, vesoljni svet pričel je vreti,
nobenega redú več ni biló.

Brez konca solnce besno je podilo,
žareč togote, skoz vsemirje svet,
a slednjič, jezno, da ga ne doteče,
zgrabilo z roko silno je komet. —

A mesto zemlje mene je zadelo.
Seveda rana huda bila je — —
A vendar dosti lažja, nego tista,
ki tvoja smrt jo naredila je.

Otroci in škrlatica.

Ona najnevarnejših in najnalezljivejših otroških boleznih je škrlatica. Nevarna sama na sebi, ker je čestokrat smrtonosna, nevarna pa tudi, ker le prerada pušča zle posledice, tako gnojivte v ušesih in naglušnost, obolenje oči, vnetje obisti in vodenico.

Da bi otroško telo ne bilo toli sprejemljivo za to bolezen, je treba že v prvem letu njegovega rojstva pravilno ravnati z njim, da se otrok utrdi proti boleznih in se jej lažje ustavlja.

Tudi pri najboljše živečih ljudeh je navada, da določijo najboljšo, najsvetlejšo, najbolj suho sobo za »sprejemno sobo«, kamor obesijo vse, kar imajo najlepšega, ki jo opravijo z najfinejšim pohištvom, samo da se izkažejo, ko pride v posete soseda. Radovedna soseda jim je več vredna, kakor pa lastni otroci! Toda za otroka je treba najlepše, če le mogoče proti jugu ali vzhodu ležeče sobe, da imajo vanjo pristop solnčni žarki, ki sami na sebi že uničujejo veliko število bolezenskih kali. Soba mora biti zračna, ne obrnjena na dvorišče, temveč na odprt prostor. Tla, ako so iz mehkega lesa, naj bodo prožeta z oljnato barvo, ako so iz trdega lesa, pa z voskom. Stene gladke, bele, 1 1/2 do 2 m visoko popleskane z oljnato barvo, da se lahko zbrisejo z mokro cunjjo. Znano je namreč, da se mikroorganizmi ne dvignejo nad to visočino. Na steno ne obešajte preveč slik, ker se na njih le nabira prah in v njem polno bolezenskih kali; odveč so tudi zagrinjala, ki so pribežališče vsega prahu. Če pa jih že ravno hoče kdo imeti, naj so platnena, da se lažje peró. Peč bodi lončena. Taka peč se počasneje razgreje, a drži toploto dalje časa in sicer enakomerno. Železna peč se razgreje hitreje, a ravnato hitro shladi in z njo vred tudi soba, kar je za otroka nevarno, da se prehladi. O k n a naj bodo kolikor mogoče odprta. Zrak je najpotrebnejša stvar. Pozimi naj se postavi na peč lončena posoda z vodo, da se zrak preveč ne posuši. Razsvetljava, kjer je mogoče, bodi električna, sicer naj se pa rabi navadna sveča, ki zrak najmanje okuži. Če se rabi petrolejka, naj se ne privija, ker se s tem nič ne prihrani, pač pa izpuhtevajoči plini okužijo zrak. Nепotrebne so tudi ponočne lučke, ker se otrok le razvadi, da ne zaspí brez luči, in tudi te lučke okužujejo zrak.

Za ležišče so v prejšnjih časih izključno rabili zibel, ki jo sedaj nadomesti voziček. Voziček bodi lakiran, da se lahko zmije z vodo. Modrocek bodi iz žime, lesne volne ali morske trave. Pokrit naj bo otrok z navadnim flanelastim pokrivalom ali platneno rjuhico. Oblečen naj bo s srajčko do kolen, spredaj celo, zadaj odprto. Leži naj otrok obrnjen z obrazom od tamkaj, odkoder prihaja svetloba. Če leži ob zidu,

naj se zid zakrije s platneno preprogo, da zidna mrzlot ne prehaja na otroka.

Otroka ne nosi vedno na eni strani! To je zelo nevarno, ker ima za posledico skrivljenje hrbtenice (scoliosa). Kopati treba otroka vsak dan. S tem se mu utrdijo živci in pretakanje krvi se poživí. Koplji ga v 15—20 litrov vode, gorke 30° C, a meri toploto vode vedno s toplomerom! Kopel naj traja 3 do 5 minut. Glavo je treba ravno tako umivati, vsaj trikrat na dan z navadnim glicerinovim milom. Koncec drugega tedna lahko že razčeeš tudi laske z glavnikom, seveda čistim. Tako bo glava čista in ne bo na njej onih takoimenovanih »fircigerjev«. Po vsaki kopeli izmij otroku s posebno mlačno vodo oči in nosnice, pa tudi usta. S tem rešiš otroka črevesnega katarja, ki ima svoj vzrok v glivicah, ki se naselijo v ustih, ako jih ne izmivate. Izmivaj pa usta pred jedjo, ker sicer lahko izbljuje hrano. Ovij platneno cunjico okrog mezinca in jo namoči v mlačno vodo ter potem izmij usta. Tako tudi ne raniš otroka. Popek je treba tudi izmivati pri vsaki kopelji. Prvih 6 tednov je treba posebne obveze preko popka, da se pravilno zaraste, ker sicer lahko nastane vsled napenjanja pri joku kila. Avbice so nepotrebne vsaj v sobi. Če greš z otrokom ven, mu jo natakni, ali naj bo kolikor mogoče redka, da ima zrak pristop. Poleti greš lahko z otrokom na prosto po prvem tednu, pozimi po drugem tednu. Seveda ne v najhujši vročini, ne, če je severni ali vztočni veter ali megla in najhujšem mrazu, temveč poleti od 9. do 11. dop., pozimi pa od 2. do 4. pop.

Takoimenovani »cucelj« je nekaj strašnega. Če se otrok navadi, da pije o pravem času, potem je »cucelj« odveč. Če pa misliš, da ne izhajaš brez njega, naj pa bo iz gumija, ali pred uporabo ga moraš skuhati, da uničiš mikroorganizme na njem. Navezanega naj nosi otrok okrog vratu, da ne pade na tla in se ne onesaži. Ne briši ga z roko, ne vtikaj ga v lastna usta, ker s tem zaneseš otroku v usta bolezenske kali. Skuhaj ga večkrat!

Igrače, ki jih ima otrok, naj ne bodo barvane s strupenimi barvami!

Hrana je najboljša materino mleko. Mati naj doji otroka sama. Pri nas ni dosti mater, ki bi ne dojile same. To je tudi njim v korist, kajti marsikatera ženska bolezen ima svoj vir v tem, da mati ne doji otroka. Prvih 6 ali 8 ur ni treba dati otroku hrane, celo do 24 ur se lahko počaka in da otroku le žličko ruskega čaja, da se mu omočijo usteca. Potem pa je treba otroka redno dojeti, ne ga razvaditi. Prvi mesec naj otrok pije na dve uri podnevu, ponoči pa dvakrat, do 8. meseca naj pije 7 krat, v 9. pa le še 6 krat. Umetna hrana je poleg slučajja, da damo otroku dojilko, kravje mleko, ponekje tudi kozje ali kobilje. Najboljše je kravje, ki ima manj sladkorja, a več soli in beljakovine, kakor pa materino. Zato ga je treba zmešati z vodo in dodati na vodo 4% sladkorja. Piti

mora otrok vsake tri ure, tudi ponoči. Prvi mesec naj dobi otrok na dan $\frac{1}{2}$ litra, od 2. do $3\frac{1}{2}$ meseca $\frac{3}{4}$ litra, daje naj se vedno manj vode, od 7. ali 8. meseca naprej pa čisto mleko. Otrok naj se odvadi počasi, ne naenkrat.

Če ravnaš tako z otrokom, potem zabraniš vsaj deloma nalezljive bolezni, kakoršna je škrlatica. Povzročitelja te bolezni ne poznamo natančno. Vemo, da je nekak strup, ki zastrupi kri. Ta strup se pojavi v izločku ustnih bezgavk in v onih mehurčkih, ki se izpuste na koži bolnika. Ako tekočino, ki je v teh mehurčkih, vbrizgnemo zdravemu človeku, oboli na škrlatici. Razpoloženje za škrlatico ni tako splošno, kakor n. pr. pri ošpicah. Človeško truplo je proti škrlatici precej odporno, vendar pa niti odrasel človek ni popolnoma varen pred njo in ravno pri odrastlih nastopi veliko silneje, kakor pri otrocih. Otroci navadno obolé na škrlatici od 2. do 10. leta in navadno samo enkrat. Ponovitev je zelo redka, ali izključena ni. Pojavi se škrlatica sporadično (posamezni slučajji) ali epidemično (splošno, v velikem obsegu). Škrlatičin strup ne povzroči takoj znamenj te bolezni. 4 do 7 dni se otroku nič ne pozna, vesel je kakor navadno. Potem pa naenkrat nastopi huda vročina, ki se menja z mrzlico. Pri lahkijh slučajjih so usta nekoliko vneta in bezgavke zatečejo. Temperatura naraste do 39, 40, celo 41°. Taka vročina je seveda nevarna. Konec drugega dne se pokaže značilni izpuščaj, mali mehurčki in rdečica se razširi po vsem životu, posebno po hrbtu. Značilno pa je, da bolnik ostane okrog ust in brade blede, dočim pri ošpicah tudi tod pordeči. Prva dva dneva raste vročina, ž njo pa se pokažejo tudi drugi znaki, kakor bljuvanje. Ne sme se pa misliti, da ima bolnik, ker bljuje, pokvarjen želodec; bljuvanje je le vpliv strupa na možgane. Bljuvanje je že možganski znak bolezni, kakor sledeči delirij, omotica. Če bolezen napreduje tako hitro in se strup v dveh, treh dneh razširi v kri, pride do srca, srce otrpne in rešitve ni več. Več upanja na rešitev je, če se bolezen ne razvija tako hitro. Izpuščaj traja 3 do 4 dni. Potem začne temperatura padati, srce bije močno, otrok se umiri, oči se zjasne, in konec tedna se začne luščiti koža, da odpada kakor otrobi, ali navadno v celih kepah. Konec prvega tedna poneha vročina, in če ni drugih komplikacij, otrok ozdravi. Ostane naj pa še 3 do 4 tedne v postelji. Tako nastopi bolezen normalno.

Redkokdaj pa nastopi škrlatica sama, temveč skoraj vedno s komplikacijami. Vnamejo se bezgavke v ustih, kri se zastrupi tako hitro, da je smrt v par dneh. Strup zaide v notranje uho, ki se vname. Gnoj predere bobenček in začne iztekati, otrok ogluši. Sicer se sluh navadno zopet vrne, ali popolnoma le redkokdaj in pri vnetju na gnojni podlagi ni rešitve. Če se vnetje omeji, je življenje pač rešeno, a prizadet je lahko kak del možgan in posledica je hromost, nemost. Pogostoma nastopi s škrlatico tudi difterija,

Zahtevajte Zvezdno cikorijo!

in to ne navadna, primerna, ki se pokaže v grlu in z vnetjem na dušniku, temveč zatečejo vse žlezne bezgavke na vratu in v ustih, otrok ne more ust več odpreti, začne krvaveti v ustih in krvavenje ga zaduši. Rešitev je jako redko mogoča, ker je vsa kri zastrupljena. Nadaljna komplikacija je vnetje ledic, ki se pokaže navadno 3 do 4 tedne po prestani bolezni. Otrok postane zabuhel okrog oči in po vsem obrazu, v vodi se pokaže beljakovina, znak, da so se vnele ledice. Stvar je zelo nevarna. Zatečejo roke in noge, nastopi trebušna vodenica, ki jo je silno težko odpraviti. Rada se priključi tudi pljučnica, in tudi členki zatečejo. Če otrok ni gnojen, je zdravljenje lahko, če je gnojen, pa navadno ostanejo členki nepregibni. Redki so slučajji, ki ostanejo brez posledice. Zanesljivega sredstva proti škrlatici še ni, a upati je, da ga kmalu dobimo. Bolnika se ne sme preveč greti. Bolniška soba bodi svetla, dober, svež zrak je nujno potreben, pazi naj se le, da bolnik ni na prepihu. Ako se pokažejo možganski znaki, naj se devljejo vsaj na glavo mrzli obkladki in menjajo vsake 2 do 3 ure. Otrok se nato kmalu umiri. Ako postane koža suha, naj se namaže z navadnim vazelinom ali sirovim maslom. Najboljše sredstvo proti nalezljivosti bolezni je osamljenje bolnika in vseh ljudij, ki so ž njim bili v dotiki 4 do 7 dni pred pojavom bolezni. Perila, posod, posteljnine ne spravljaj drugam, dokler ni vse razkuženo. Seveda je osamljenje težavno posebno pri ljudeh, ki morajo za zaslužkom, a tudi imovitejši sloji prikrivajo bolezen in to le iz komoditete. Glavno desinfekcijsko sredstvo je voda in milo, sploh čistost. Vse drugo pa treba prepustiti zdravniku.

(Po predavanju dr. Iv. Oražna.)

Josip Premk:

Zvezdoslovec.

Dozno je moralo že biti, ker profesorski kandidat Klepec je zazdehal in si zaspano pomel oči... Iz tiste velike trombe, v katero je pihal debelušen muzikant, je prihajalo grgrajoče tulenje, ki se ni nikakor soglašalo s cvilečimi klarineti in flavtami, nego je bilo bolj podobno — krohotu nekoga, ki je bil tam notri zaprt — ho, ho, ho...

In Klepec se je dvignil, pogledal po politih mizah, — iskal je nekaj...

— Nič več je ni — je dejal skoraj glasno in si popravi pramen kuštravih las, ki se mu je vsul globoko po čelu.

— Odšla je... kam?... In ni se poslovila, aha!... —

Tiho je šepetal pred se in oči so mu blodile naokrog kakor da išče nekoga.

Mimo je prišel natakarkar s krvavo obrobljenimi očmi in profesor Klepec je stopil za njim.

»Ali ste jo videli?«

»Koga?« je prašal natakarkar začudeno.

»Za vraga! Matildo! Saj ste ji nesli šopek, ali ne?«

Natakarkar ga je pogledal začudeno in odšel nato brez odgovora.

Profesor Klepec pa je še stal, se oziral naokrog in mrmral čudne besede...

Naposled se je napotil v hladno, mrzličavo jutro.

Še vse tiho je bilo po ulicah, za zastrtimi zastori so spali ljudje in sanjali mehke sanje, Klepec pa se je plazil ob zidu z globoko klonečo glavo in zdelo se mu je, da se mu smeje vsenaokrog...

Na oglu tik pod svetilko je stal stražnik, naslonjen ob zid in kimal z glavo kakor po taktu.

Klepec je obstal pred njim in ga je stresel za ramo.

»Ali ste jo videli?«

»Kaj — katero?« je zagodrnjal in si pomel oči.

»Matildo vendar. Ali ni šla tod mimo z veselice in se držala pod pazduho bledega fanta, ki igra na gosli kakor satan?«

»Pijani ste!« je zarentačil stražnik, odšel čez ulico in se naslonil tam na drugi strani zopet ob zid.

Klepec je nekaj časa gledal za njim, godrnjal in odšel nato dalje.

Doma se je zgrudil na divan in si podprl glavo z obema rokama... — — — — —

Bilo je pred pol leta.

Lipe so stale tiho in na beli pesknati poti so ležali rumeni veli listi. Po drevoredu je prihitalo mlado, lepo dekle in se ustavilo ob klopi profesorja Klepca.

»Nisem mogla prej!« se mu je opravičila na kratko, mu podala roko in pogledala v tla.

— Laže, — je siknilo nekaj v dnu Klepčeve duše, toda molčal je in se je nasmehnil.

Napotila sta se dalje po aleji in tam daleč, kjer se je cepila reka v dva dela, sta sedla na samotno klop. Klepcu se kar ni dalo govoriti, ker zdelo se mu je, da bi bilo vse, kar bi spregovoril tisti trenotek, neumnost ali celo — laž...

»Alfred, povej mi, kam strmijo vedno tvoje oči?« ga je povprašala s tresočim glasom in se ozrla doli po tihih aleji.

»Čudno prašuješ, Matilda! Kam strmim? Zdajle na reko, ki se mi zdi prava slika, simbol našega življenja! Vidiš, kako se dvigajo valčki, objemajo se in si pošepetavajo, vsi kakor ena duša, eno življenje, pa glej, tam se cepijo eni na desno, drugi na levo in bogve, če se združijo še kdaj, kajti reka je široka!«

Nad njima je zašuštelo listje starega kostanja, suha vejica se je odlomila in padla pred Klepca. To ga je menda premotilo, ker umaknil je pogled od motnih valov, se sklonil in jo pobral.

»Vidiš, kakor nalašči! Ali ne vidiš, Matilda, v tej trhli vejici celo dolgo vrsto vprašanj, ki so večina še vsa nerazrešena, temna kot onale reka in razrešiti jih bode treba! Smrt, konec, življenje, rojstvo, vse je zapopadeno v tej trhli vejici. — Ti si zopet dolgočasna, Matilda! Tvoj obraz je zopet kakor oni večer, ko sva sedela na vrtu in sem ti razlagal o svetovih, visoko gori. Navidezno si me poslušala, a prav v trenutku, ko sem ti razlagal večnost življenja, si zapela tiho arijo Beethovenove sonate, ki jo je igral v pritličju tisti kuštravec! Medtem ko se jaz trudim, da te kot svojo bodočo ženo izpopolnim, ko ti vneto dokazujem, da bi razumela vsaj ti v čem je sreča in bogastvo moje duše — mi zapoješ ti, kakor za nekak finale vsega mojega govora arijo tistega neumnega tepca, ki je bil stvarjen menda iz samih durov in molov in je bila menda vsa njegova pamet smešna podoba trioglatega klavirja!«

— In taka naj bi bila moja žena? — je pomislil. — Ta naj mi stoji ob strani vse življenje, ki je še tako dolgo, mučno delovanje in raziskovanje, ta, ki bi mesto, da razmišlja in misli z menoj — gotovo sredi najtišje zamišljenosti v najodličnejšem trenutku zapela kakega Chopina . . . Ali bi mi ne razrušila še vsega, ker sem dodelal do sedaj? —

Ozrl se je nanjo s svojimi temnimi, udrtimi očmi in jo resno poprašal:

»Matilda, kaj ti je, da si vneta za tisto godbo, ko je tako dolgočasna?«

»Dolgočasna?« je ponovila Matilda in obraz ji je zardel, kakor da ji je s tem onečastil najdražjo svetinjo.

»Dolgočasna in neumna, da,« je pritrdil profesor Klepec. »Opajajo te tisti vabeči, mehki glasi, zvablajo te v sanje, v pogubo, ker ne veš, da se skriva v njih vsa gnjusoba . . . Vse je ovito v rožno svi-leno haljo, vse tako vabeče, no, udaj se in sanjaj! Prav tisti milodoneči glasi, ki odmevajo v tvojem srcu tako prijetno, ki ti izvablajo solze v oči, prav tisti glasi so vzrok tolikega gorja! . . . Kaj misliš, ko sanjaš? Nič! Ne samo nič, celo manj kot nič, ker nič več nisi lastnica svoje volje, svojega srca, vse so ti odvzele strune in ti hitiš, kamor ti velevajo, utapljaš se in udajaš kakor hočejo, ker takrat si slaba, v omami! . . . Da! In ko potihnejo, ko se prebudiš iz sanj, vidiš, da je vse le prevara, prazna pena, ki je izginila, ko so potihnili in se porazgubili v dalji zadnji zvok!«

Njegov obraz je skoraj obledel, dasi je govoril tiho, a Matilda, kakor da ni čula njegovih besed, se je nasmehnila in ga prašala začudeno:

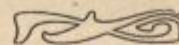
»Ali ne veš, da me poučuje klavir že nekaj dni virtuoza Henrik?«

Klepec je molčal in ni odgovoril.

»Poglej, to je lepota,« mu je pokazala z drobnim prstkom na zapad; in se zatopila v škrlatne rože, ki so cvetele nad tonečim solncem. Njen obraz je dobil lepoto večernih žarkov in Klepcu se je zazdelo, kakor da gori med njima velik plamen, ki ga ne bo možno nikdar pogasiti in premostiti.

»Ne razume . . .« je zamrmral in si podprl glavo, medtem ko je strmela Matilda v večerno nebo, ki se ji je zdelo kot mogočna visoka pesem.

(Konec prih.)

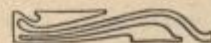

Iz ženskega sveta.

Izredni uspehi ženstva po svetu. V Rimu živeča Parižanka, kiparica Marcella Lancelot-Croce je dobila za neko podobo znamenitega pisatelja Carduccija izmed 58 moških konkurentov prvo častno nagrado. Dotična podoba Carduccija se bode razmnožila za vse italijanske šole in knjižnice. »Rimska umetniška zveza« je počastila umetnico povodom njenega odlikovanja s slavnostnim banketom. — Na Dunaju je dobila pri umetniški tekmi za najboljši plakat za lovsko razstavo l. 1911 prvo častno darilo 1000 K gđ. Alice Wanko. V Bratislavi pa je dosegla sličen uspeh za plakat prometnega društva gospa Gertruda Pfeifer-Worth.

Prvi ženski guverneš. Poklic guvernerja je izvrševala nedavno v severnoameriški državi Oregon gđ. Sheldon. Bila je nekdanja pisarica na stroju, pozneje je postala prva tajnica guvernerjeva. Ker določajo paragrafi, da izvršuje v odsotnosti guvernerja vse njegove posle prvi njegov tajnik, je bila gđ. Sheldon dalje časa guverner, ko je odšel pravi guverner v Washington. To je prva ženska, ki je zavzemala tako odgovorno mesto. Gđ. Sheldon je znana v svoji domovini kot jako nadarjena, delavna in energična ženska, ki bo gotovo dosegla še lepe uspehe.

Ženski zdravnik. Doktorica medicine, R. Machova, je začela nedavno v Pragi svojo zdravniško prakso. Gđ. Machova je promovirala že l. 1903 ter je od te dobe prakticirala na klinikah za notranje, očne in ženske bolezni in je bila tudi sekundarka v otroški bolnici.

Doma.

Strupeni piki. Ako te pičijo: pajk, škorpjon, čebela, osa ali sršen, izderi najprej želo, ako je ostalo v koži ter izpiraj opikano mesto s karbolovo vodo ali pa ga namoči s kapljico salmijaka. Vsekakor bodi pozorna, če otroka kaj opika, zlasti če začne opikano mesto otekati in postaja svetlo in višnjevo. Najbolje je, da pelješ otroka k zdravniku. Na vsak način pa naj ima gospodinja na deželi vedno doma svinčeno raz-

Najboljša je žvezdna cikorija!

toplino ter naj poklada obkladke te vode na zastrupljeno mesto. — Hujši, nego piki omenjenih živalic, so kačji piki. Ako hočeš, da kačji pik ne škoduje, moraš čim hitreje odstraniti strup, da se ne zmeša s krvjo. V ta namen krepko obveži ud nad rano. Nato strup lahko izsrkaš iz rane; seveda moraš imeti popolnoma zdrava usta in cele ustnice. Kačji pik ne škoduje, dokler se ne zmeša s krvjo. — Drug boljši, zanesljivejši pripomoček je, da rano hitro izžgeš, in sicer z razbeljenim nožem, ogljem, smodko ali pa s kako razjedljivo tekočino n. pr. z močno karbolovo kislino, solitrno kislino, razjedljivim kalijem. Obenem daj opikancu piti žganja ali krepkega vina, v sili celo čistega špirta, toliko, da se skoraj opi- jani, kar pa se navadno ne zgodi, ker je alkohol nekaj protistrup kačjemu strupu. Seveda pa tudi takoj pokličí zdravnika.

Našim gospodinjam v blagovoljno uvaževanje.

Vsak dan se izda v gospodinjstvu toliko malenkostnih zneskov za najrazličnejše predmete kot: vžigalice, milo, čistilo za črevlje, škrob, cikorijo, in druge podobne stvari, da velik del tudi razumnih gospodinj ne pazi natančneje na tako blago in pri kupovanju ne zahteva izrečno onih predmetov, ki so jih izdelali slovenski podjetniki; saj mislijo, da taki dvovinarski izdatki nimajo nobenega pomena za naše narodnostne razmere. Kako važno pa je, da slovenske gospodinjje pri najmanjšem izdatku dajejo prednost domačim izdelkom pred onimi, ki so bili izdelani v tujini in s tujim kapitalom, povedati hočemo v sledečem.

Zneski, ki jih izdamo za vsakdanje predmete kakor milo, cikorijo, vžigalice in dr. narastejo v celem letu do tako ogromnih vsot, da se moramo temu le čuditi. Ako računamo, da živi na Kranjskem okroglo 500.000 ljudi s 125.000 rodbinami (4 osebe na 1 rodbino) in da vsaka rodbina potrebuje na teden $\frac{1}{4}$ kg cikorije ali na leto 13 kg, tedaj potrebuje 125.000 rodbin 1,625.000 kg cikorije ali 162 vagonov in pol. Ako velja en zavitek $\frac{1}{4}$ kg cikorije samo 24 vinarjev, tedaj izda 125.000 rodbin vsako leto za ta predmet ogromno vsoto K 1,560.000.— Sedaj pač lahko trdimo, da ni odveč, ako pazimo tudi na najneznatnejši predmet, ki ga uporabljamo v vsakdanjem življenju in da moramo vprašati vselej, kje je bil izdelan predmet, ki ga hočemo kupiti. Vzemimo torej, da so Slovenci od zgoraj navedenega zneska samo za eno desetino kupili v slovenski tovarni izdelane cikorije, za ostali znesek pa se je porabilo takega blaga, ki je prišlo k nam iz tujine. Pri tem malenkostnem predmetu bi torej izdali za tujo industrijo vsako leto nad en milijon kron ter tako Slovenke pomagajo našim sovražnikom v boju proti nam samim. S temi sredstvi Slovenci sami krepijo tuja industrijska podjetja, preživljamo na stotine in tisoče delavcev, katerih sleherni stopa v vrstah naših narodnih nasprotnikov, torej proti nam. S tem denarjem pospešujemo tuje šolstvo, ki je z njim prav pogosto združeno potujčevanje našega naroda.

Po temeljitem preudarku moramo priti do zaključka, da pri današnjih narodnostnih razmerah ne smemo prezreti niti najneznatnejšega slovenskega tovarniškega izdelka, ako hočemo, da bodo milijoni, ki jih izdajamo za tako blago, ostali pri nas doma ter koristili razvoju domače obrti in vsem onim, ki so v tej zaposleni ali pa imajo katerekoli dohodke od nje. Na ta način bi se preživelo znatno število slovenskih delavskih rodbin in tujci ne bi imeli več prilike razpečavati svojih izdelkov v naših krajih in bogateti z našim denarjem. Odvzeli bi jim s tem ogromen del njihovih dohodkov, nasprotno pa bi rastla naša gmotna in seveda tudi narodna moč.

Priporočamo torej vsaki slovenski gospodinjji, naj blagohotno uvažuje naše razmotrivanje ter v bodoče odločno zahteva one slovenske izdelke, ki so že v prometu in med katerimi navajamo pred vsem »Kollinsko«, »Zvezdno« in »Ciril-Methodovo« cikorijo. Če se bodo vse Slovenke ravnale po tem nasvetu, potem si bo tudi naše ženstvo smelo šteti v lepo zaslugo, da je znatno pripomoglo k hitrejšemu razvoju slovenske industrije.

Najboljši češki nakupni vir.

Ceno posteljno perje!

Benisch

Zgotovljene postelje

iz gostonitega rdečega, modrega, belega ali rumenega nankinga, pernica, 180 cm dolga, 116 cm široka, z 2 zglavnikoma, vsak 80 cm dolg, 58 cm širok, napolnjen z novim, sivim jako stanovitnim puhastim posteljnim perjem 16 K; napolnjen z puhom 20 K; puh 24 K; same pernice po 10 K, 12 K, 14 K, 16 K; zglavniki 3 K, 3 K 50 h, 4 K. Razpošiljanje po povzetju od 12 K naprej franko. Dovoljeno je vzeti nazaj ali zamenjati franko. Za peugajajoče se povrne denar.

S. Benisch, Deschenitz 833, Sumava, Češko. Cenovnik zastoj in franko.

Zimske barhente

flanele, manjšestre, kanafase, zefire, platno, křišete itd. razpošilja

ročna tkalnica

Jaroslav Marek, v Bystřém
p. Nové Mesto n. M. Češko.

Usaka gospodinja naj bi naročila za poskušnjo ter se pre-
prižala o mojem dobrem blagu. Razpošiljam tudi 1 zavoj
40 m lepih ostankov barhenta, flanele in kanafasa, po
povzetju za K 16.— franko.